

Розробка інноваційних форм і методів як основа синергії дошкільної, шкільної та позашкільної освіти у питаннях соціального виховання дітей у 20-х –50-х рр. ХХ ст. в Україні

В. А. Клімчук, Л. В. Пахомова, О. І. Рассказова, П. І. Рассказова

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Paper received 16.06.18; Accepted for publication 25.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-173VI71-02>

Анотація. У статті репрезентовано системний розгляд інноваційних форм і методів як основи синергії педагогічних зусиль освітніх закладів різних ланок у питаннях інституалізованого соціального виховання неповнолітніх. Серед інноваційних форм: просвітницькі товариства, книгозбірні, групові народні читання, публічні лекції; клуби для молоді, дитячі захистки та гуртки; освітні мандрівки, народні гуляння, свята, урочистості, маніфестації, відзначення пам'ятних дат тощо. Актуальними для соціального виховання дітей були методи агітації та пропаганди; методи друкованого та живого слова, метод письмових завдань, метод залучення до масових дійств; театральний, музичний, образотворчий методи.

Ключові слова: інновації, інноваційні форми і методи, дошкільна, шкільна та позашкільна освіта, соціальне виховання дітей, просвітницькі товариства, народні свята, агітація, пропаганда, гуртки, мандрівки, гуляння.

Вступ. Сучасний період розвитку системи освіти може бути схарактеризований як час суспільних потрясінь та кардинальних змін соціуму, коли посилюється вплив негативних чинників соціалізації на молоде покоління, і, як наслідок, загострюються суперечності закладені у самому процесі соціального виховання. Так, високі цілі, що висуває держава до освіти як чинника соціалізації, серед яких провідне місце займають формування національної свідомості, самоідентичності, патріотизму, працелюбності, прагнення до просоціальної життєвої позиції, вступають у суперечність з реаліями сучасного життя дітей, де рутинними стають бездоглядність, зниження виховного потенціалу сім'ї і школи, криміналізація та наркотизація дитинства.

Зважаючи на необхідність вирішення зазначеної суперечності доцільним стає пошук інноваційних форм та методів соціального виховання дітей в умовах нестабільної соціальної ситуації, зростання соціальних ризиків, посилення асоціального впливу середовища на молоде покоління. Основу такого пошуку, на нашу думку, має скласти вітчизняний історико-педагогічний досвід консолідації виховних впливів дошкільної, шкільної та позашкільної освіти у питаннях соціального виховання дітей у 20-х –50-х рр. ХХ ст., що відбувалося на тлі активної розробки об'єднуючих різні соціальні інститути та освітні установи педагогічних інновацій.

Короткий огляд публікацій по темі. Розглядаючи стан розробленості порушеної проблеми, відзначимо, що у сучасному контексті питання соціального виховання та розвитку соціальності дітей досліджували О. Безпалько, А. Капська, О. Рассказова, А. Рижанова, С. Харченко та ін. Окремі психолого-педагогічні й методичні аспекти формування національної свідомості дітей і молоді розкрито у дисертаційних дослідженнях Г. Гуменюк, У. Нетаврової, В. Каюкова, Г. Кловак, О. Ярмоленко та ін. Питанню трудового виховання учнів у гуртках, позашкільних закладах і літніх таборах приділяли увагу (О. Биковська, В. Вербицький, Т. Євтухова, В. Оржеховська, Г. Рарог, В. Сухомлинський, І. Ткаченко та ін.). Вивченням проблеми поєднання трудового виховання з трудовим навчанням, профорієнтацією учнів займалися (Ю. Аверичев, В. Андріяшин, А. Арбузов, Е. Костяшкін, В. Поляков, М. Скаткін, В. Яковлев та ін. Досвід участі

учнів у корисній праці в позашкільних закладах еколого-натуралістичного профілю досліджували А. Батовкіна, Д. Железнякова, Р. Кандиба, Д. Овчинникова, І. Пастух, Л. Патрушева, М. Романенко, В. Федюк, С. Ярушинська та ін.

Вивчення наукової літератури із зазначеної проблеми показало досить широке коло питань, висвітлених у руслі педагогічної інноватики. Зокрема, розробці та впровадженню інноваційних форм, методів і технологій у навчально-виховний процес присвячено праці таких науковців педагогічної галузі як І. Дичківська, П. Підкасистий, І. Підласий, О. Попова, Г. Селевко, В. Сластьонін, А. Хуторський, Н. Юсуфбекова та ін.

Аналіз наукових джерел останніх років показав, що об'єктом дослідження сучасних науковців виступають інноваційні моделі соціальних послуг (В. Мірошніченко), інноваційні технології соціальної роботи у вищій школі (О. Павлова), креативно-виховний аспект інноваційних технологій (О. Панасюк, Н. Тарадюк), інноваційна освітня модель підготовки соціальних працівників (А. Фурман), структура педагогічної інноватики в системі підготовки соціальних педагогів (О. Куторжевська), інноваційні тенденції підготовки соціальних працівників за сучасних умов (І. Савельчук), інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів (Ю. Сапарай, О. Пришляк), інноваційні підходи в професійній підготовці соціального педагога (Є. Дурманенко), інноваційні форми розвитку професійної самосвідомості працівників соціально-правової сфери (І. Цибуліна), інноваційні підходи в роботі фахівців із соціальної роботи з вразливими верствами населення (Г. Кучер), процес розвитку інноваційного потенціалу майбутніх соціальних працівників (І. Савельчук), інноваційні тенденції у підготовці соціальних педагогів до роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку (Г. Першко), інноваційні форми підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з протидії торгівлі людьми (А. Чернякова) та ін. Аналіз особливостей процесу інноватизації підготовки майбутніх соціальних педагогів було здійснено І. Богдановою. Вивченням питань формування готовності майбутніх спеціалістів з соціальної роботи до інновацій у професійній діяльності присвячено роботу зарубіжної дослідниці О. Максименко.

Однак, до сьогодні бракує досліджень, де було б репрезентовано вітчизняний історико-педагогічний досвід розробки інноваційних форм та методів консолідації виховних впливів дошкільної, шкільної та позашкільної освіти у питаннях соціального виховання дітей.

Мета статті – системний розгляд інноваційних форм і методів як основи синергії дошкільної, шкільної та позашкільної освіти у питаннях соціального виховання дітей у 20-х –50-х рр. ХХ ст. в Україні.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети було використано методи дослідження: теоретичні – аналітичний (системний аналіз першоджерел, які відтворюють певний історичний процес генезису форм і методів позашкільної освіти); історико-логічної інтерпретації фактів (уможливлює логічну інтерпретацію фактів та висловлення авторського погляду на предмет дослідження); узагальнення опрацьованого матеріалу, а також емпіричні – педагогічне спостереження за сучасною інтерпретацією досліджуваного явища; порівняння, що дало можливість розширити емпіричну базу щодо вивчення сучасного стану інституалізованого соціального виховання дітей.

Результати та їх обговорення. Конкретизуючи питання розробки педагогічних інновацій у досліджуваній період, наголосимо, що, цей процес активно розпочався саме у першій половині ХХ ст., коли, як і сьогодні, відбувалися світові та внутрішньо державні перетворювальні процеси, що призвели до загострення проблем, пов'язаних із вихованням дітей та молоді, зокрема: створення відповідної системи освіти на нових ідейно-методичних засадах, посилення соціально-педагогічного аспекту освітньої діяльності задля професійної орієнтації та підготовки дітей та молоді до корисної для суспільства праці.

Досліджуючи інноваційні форми і методи дошкільної, шкільної та позашкільної освіти дітей в Україні, неможна не відзначити, що значний внесок у розбудову освіти України у перші десятиліття ХХ ст. зробили відомі діячі Я. Мамонтов, О. Музиченко, О. Залужний, М. Сумцов, М. Скрипник, О. Шумський, І. Стешенко, Я. Чепіга, Я. Ряппо та ін.

Варто зауважити, що провідними ідеями та поглядами стосовно освіти і соціального виховання підрастаючого покоління на південноукраїнських землях (1918–1939 рр.) у тому числі і в закладах позашкільної освіти були: відповідність змісту освіти загальним цілям часу, врахування умов розвитку суспільства; гуманізація та демократизація, виховання особистості з активною життєвою позицією та почуттям поваги до національної культури, історії свого народу, формування всебічної й гармонійно розвиненої особистості, розвиток самостійності, творчих можливостей, виховання моральних якостей, природовідповідність та культуровідповідність, системність виховних заходів, індивідуалізація становлення кожної особистості. [7, с. 215].

Як зазначають сучасні дослідниці В. Григоренко, О. Рассказова, П. Рассказова, ґрунтуючись на аналізі поглядів Л. Виготського, С. Гессена, Б. Ельконіна, розвиток соціальності особистості народжується на перехресті процесів розвитку соціального та індивідуального, а тому методи, форми, технології такого розвитку також мають розроблятися не як універсальний засіб культури,

а як персоналізований інструмент соціально-педагогічної роботи з індивідом [3, с. 28]

Дослідники проблемних питань національної освіти і формування української модерної нації у 1921–1934 роках В. Борисенко, І. Телегуз, засвідчують, що активне залучення широких верств населення різного віку до позашкільної освіти в Україні почалося ще з ХІХ століття і збігалось з появою в Європі неперервної освіти. Таким чином на початку досліджуваного періоду (1920–1921 рр.) розпочинається новий етап розвитку та становлення дошкільної, шкільної та позашкільної освіти в Україні, що зумовлено посиленням підтримки педагогічних інновацій на державному рівні та наданням можливості просвітнім організаціям і товариствам здійснювати активну практичну освітню діяльність у нових, відповідних часу формах.

Посилення інноваційних тенденцій у розвитку освіти було зумовлено тим, що перед суспільством того часу постало одразу декілька складних проблем: з одного боку реалії даного періоду не дозволяли розвиватися національній системі освіти, зокрема школам, а з іншого – значна кількість населення, яке не мало освіти, було неписьменним. Тому, задля ефективного вирішення згаданих проблем, зусиллями української інтелігенції та товариств «Просвіта», застосовано цілий комплекс кардинально нових форм позашкільної роботи освіти з населенням різного віку, які спробуємо умовно об'єднати у декілька напрямів: по-перше, ініціативною групою було відкрито бібліотеки, книгозбірні, читальні, частково наповнені їх власним видавництвом навчальної та художньої літератури, друкованої періодичної преси, листків для народних читань тощо; по-друге, влаштували групові народні читання, наукові лекції, бесіди; по-третє, ініціювали відкриття шкіл, вечірніх класів, курсів, додаткових занять для дорослого населення, тобто піклувалися про надання освіти як дорослим, так і дітям; по-четверте, організували дитячі захистки та гуртки; по-п'яте, займалися організацією дозвілля широких верств населення, використовуючи такі форми, як освітні мандрівки та екскурсії до музеїв, народні гуляння, національні свята, концерти, залучення до кінематографу, театру, хору, народного оркестру, відкриття клубів для молоді та Народного дому; по-шосте, налагоджували співпрацю з іншими інституціями тощо. Важливо наголосити на тому, що згадані форми позашкільної освіти мали значний вплив не тільки на підвищення загального рівня населення України, а й формували його національну ідентичність, яка стає могутнім засобом самовизначення й самоорієнтації індивіда у світі крізь призму колективної особистості та своєї самобутньої культури [1, с. 68–69].

Після встановлення в Україні радянської влади, засновані у попередні роки просвітницькі товариства продовжили активно займатися упровадженням комплексних інноваційних форм та методів позашкільної освіти населення, але поступово проблема ліквідації неписьменності перетворилася з суто педагогічної проблеми у політичну, а форми громадсько-педагогічного просвітництва трансформувалися у єдиний закріплений законодавчо напрям – політосвіту, яка включала пропаганду комунізму та пролетарського інтернаціонального руху серед населення, всебічну самоосвіту і залучення до радянського будівництва [1, с. 69–70].

Починаючи з 1922 р., після заборони радянською владою просвітницьких товариств, відбулося швидке зростання та популяризація нових осередків політосвітньої діяльності – селянських будинків (сільбудинки, сельбуди), хат-читалень в селах, робітничих клубів, червоних кутків на підприємствах. А з 1923 р. остаточно реорганізовано різноманітні просвітні установи у сельбуди. Серед ефективних методів позашкільної освіти того часу були методи агітації та антирелігійна пропаганда. При чому, актуальна тоді ідея антирелігійного виховання дітей повинна була реалізуватися як засобом навчання основам наук, що заклало фундамент послідовного матеріалістичного світогляду, так і через залучення до різних форм позашкільної роботи. До цього долучались велика кількість активістів-пропагандистів: шефи-працівники, культурно-побутові комісії, культурно-освітні та шкільні працівники, клубні працівники хат-читалень, сільські агрономи і лікарі, інструктори в споживчих спілках [11, с.140].

Особливо активізувалась антирелігійна робота перед великими релігійними святами, серед яких велику увагу приділяли Різду та Великодню. Так, наприклад, відповідно до архівних даних, напередодні свята Різдва Христового Міністерство Народної Освіти, Кам'янецької округи на Поділлі, звертаючись до районних інспекторів, учителів та осередків ЛКСМУ з приводу наближення Різдвяних свят зазначало: «перед Різдом у дітей помітно підвищується настрій, і приходить ідея про ялинку і колядки... відповідно оцінюючи ситуацію нам потрібно використати як одну із форм антирелігійну різдвяну пропаганду». Для цього було вироблено технологію організації червоної ялинки міністерством: «1) Висвітлення антирелігійних тем у стінгазетах для дітей та молоді; 2) Виготовлення та розповсюдження революційних та антирелігійних плакатів; 3) Зобов'язати відвідання в місцевих музеях спеціально організованих відділів релігійної культури; 4) Підготовка революційних та антирелігійних п'єс; 5) Розучування дітьми червоних колядок» [4, с.33].

У подібному руслі організували і антипасхальну кампанію, починаючи її за місяць до святкування Великодня. Зокрема у сільських будинках, хатах-читальнях та клубах владою було рекомендовано проводити будь які види агітаційно-пропагандистської і антирелігійної роботи з молодим поколінням, влаштувати безкоштовні вечори та масові гуляння, залучаючи як можна більше молоді [8, с. 6].

Більше того, у травні 1922 року було прийнято рішення Головосвіти УРСР про так звану цензуру видовищ, з метою заборони демонстрації творів антирадянського, націоналістичного і релігійно-містичного змісту та для контролю створено Головний репертуарний комітет [6, с. 152].

Дослідниця освітньо-просвітницької та культураторчої діяльності в Україні у 1917-х-1932-х рр. ХХ ст., О. Кравченко констатує, що у досліджуваній нею період значна увага приділялася політико-просвітницькій і пропагандистській роботі, ідеологічному вихованню, розвитку колективізму, а також організації дозвілля та відновлення творчих сил населення на виробництві. Задля цього використовувались багато різноманітних форм: словесні – лекція, бесіда, дискусія,

обговорення важливих тем, збори, консультація, інструктаж тощо; форми практичного спрямування – політгри, ігротеки, вечори запитань і відповідей, агітсуди, «суд над клубом», «живе кіно», «живий журнал», домашня робота; форми з використанням наочності – демонстрації, виставки, екскурсії, дошка змагань і відгуків; форми, які мали на меті привчання населення до читання: книжкові виставки, гучні читальні, театралізовані читання, літературні вечори, агітпаради, агітплакати, конкурси на визначення кращого читця, підготовка вирізок із газет за цікавими для аудиторії темами, «групи читання вдома» тощо [6, с. 125-127].

Також О. Кравченко виділила декілька найпопулярніших на той час напрямів студійної роботи та відповідних методів: літературний, де широко використовувались «метод друкованого слова» (підготовка стінгазет, плакатів, статей, віршів), «метод живого слова» (усна газета, суди виступи), «метод письмових завдань» (написання творів, агітвіршів на задану тему), «метод залучення до масових дійств» (виступи, вечори, звіти, зустрічі); театральний (частушки, балаган, естрада, клоунада, побутова імпровізація, художній вечір, масові постановки, масові дитячі агітаційні ігри); музичний (хори, оркестри, ансамблі, змагання колективів творчої самодіяльності); образотворчий (розробка ескізів плакатів, транспарантів, декорацій) [6, с. 216-217].

Підтверджуючи вищезазначене, у дослідженні Н. Стихун доведено, що впродовж 1920-1939 рр. в Україні набули позитивної динаміки такі засоби театрального мистецтва, як: діяльність драматичних гуртків, пересувні просвітницькі потяги, дитячі клуби, будинки, самодіяльні театральні колективи, студії сценічного мистецтва при Академії соціального виховання, культурно-освітніх товариств, художньої (театральної) тощо [12, с. 204-205]

Таким чином, на державному рівні діяльність в освітній сфері розцінювалась як «боротьба за освіту широких трудящих мас – боротьба за будівництво соціалізму», а зміст і основні форми роботи позашкільної освіти протягом досліджуваного періоду еволюціонували і удосконалювалися відповідно до концепції ідеологізації освітнього процесу – цілеспрямованої роботи, яка має на меті формування радянської ідентичності, виховання людини, здатної вступати у розбудову соціалізму, а особисті інтереси підпорядковувались колективним, суспільним інтересам. У той час як принципи національної школи України були спрямовані на виховання людини, здатної боротися і будувати незалежну українську державу, де і особисті і суспільні інтереси гармонійно співіснують у діяльності громадян держави [1, с. 73-74].

Л. Вовк стверджує, що вже з 1927–1928 рр. все масштабніше проявлялась уніфікація змісту освіти, за якої центр визначав спрямованість, змістовні і психологічні параметри усіх форм освіти, а позашкільна освіта стала об'єктом класової боротьби та боротьби з місцевим націоналізмом [2, с.54-56].

Ідентифікація жителів села з національною спільнотою і радянською спільнотою та українською радянською соціалістичною державою одночасно відбувалась у період 1920-х–1930-х років, чому сприяли

українізаційні тенденції і свідоме використання елементів радянського пролетарського фольклору на різних святах, урочистостях, маніфестаціях [1, с. 82].

Продовжуючи розгляд інноваційних форм і методів позашкільної освіти важливо наголосити, що у перші повоєнні роки суспільство очікувало швидких зрушень на поліпшення свого становища, а влада партія та уряд була зацікавлена будь-якими засобами мобілізувати населення на відбудову країни і відновлення народного господарства.

Таким чином культурно-освітню роботу було визнано найважливішим засобом політичного і культурного впливу на широкі верстви населення, тому заклади культури повинні були перетворитися на «вогнища соціалістичної культури і місця відпочинку трудящих», а головні завдання, форми та методи визначалися рішенням влади. Так, 24-26 травня 1944 р. на Пленумі ЦК КП(б)У було прийнято наголошено на необхідності про усебічного сприяння партійними організаціями роботі культосвітніх установ (будинки культури, клуби, хати-читальні, кіно, гуртки художньої самодіяльності та ін.) у впровадженні культури серед населення і розвитку політичної активності мас, пропагуючи кращі твори драматургії, пісенного, музичного, танцювального мистецтва, тим самим залучати усі верстви трудящих до пізнання світу прекрасного, формувати високі естетичні смаки, виявляти нові таланти, виховувати кращі риси характеру. [9, с. 10].

Упродовж 1940-1950-х рр. розвиток та поширення тих або інших форм і методів соціального виховання дітей у дошкільних, шкільних та позашкільних освітніх закладів залежало від суспільно-історичної обумовленості та цінності їх в процесі здійснення ідеологічного впливу на свідомість індивідуума, безпосередньо залежали від постанов, рішень і завдань ухвалених владними структурами, що детермінувало значне гальмування і подальшу їх еволюцію.

У повоєнні роки важливим засобом культурного і повсякденного життя продовжували бути масові заходи, такі як свята та відзначення пам'ятних дат. Проте радянською владою було внесено корективи щодо визначення тематики цих дійств – вирішено зробити акцент на героїчній (військовій або трудовій) тематиці у відзначенні свят, прив'язавши їх до трудових звичаїв народу, у той же час посиливши боротьбу зі знову поширеними святами релігійного циклу, які були реанімовано подіями військового протистояння [13, с. 74].

Німецький історик М. Рольф, ґрунтовно вивчивши феномен успішності і поширення радянського свята, зробив висновки, що, по-перше, створений календар свят мав на меті продемонструвати населенню новий порядок речей у суспільстві; по-друге, масове святкування стало одним із найважливіших каналів міжособистісного спілкування того часу; по-третє, ключовим моментом в організації даної форми був чітко спланований сценарій, який розроблявся для усієї території Союзу, що мало об'єднати населення; по-четверте, свято не обмежувалося однією датою, а було складним комплексом простіших форм – оголошення соціалістичних змагань, анонсування заходів, приготування до святкування тощо [10, с. 127-128].

Як свідчить проведений аналіз С. Калібовець, одним з найпоширеніших напрямів масової та культурно-

мистецької роботи клубних установ була організація художньої самодіяльності та гурткова робота. У свою чергу, для інтенсивного розвитку самодіяльного народного мистецтва важливе значення мали місцеві огляди та республіканські олімпіади художньої самодіяльності, які регулярно проводилися в Україні в повоєнні роки. Так, у 1948-1949 рр. в Україні, було проведено масові заходи – олімпіади, огляди, конкурси в центрі і на місцях [5, с. 271-272]

За свідченням О. Титаренко, період післявоєнної відбудови відзначився кількісним та якісним зростанням бібліотек, збільшенням чисельності читачів, адже владою було визнано їх важливим засобом соціального виховання дітей зокрема, проведення культурно-виховної роботи та просвітницької діяльності з населенням взагалі [13, с. 96]

У 50-х рр. XX ст. просвітницьку та культурно-агітаційну роботу здійснювали переважно у будинках культури або клубах, будинках піонерів та у клубах на підприємствах для охоплення і дорослого населення. [6, с. 126]

Висновки. У цілому, проведений аналіз вітчизняного досвіду розробки інноваційних форм і методів соціального виховання дітей показав, що цей процес активно розпочався у першій половині XX ст., коли, як і сьогодні, відбувалися світові та внутрішньо державні перетворювальні процеси, що призвели до загострення проблем, пов'язаних із вихованням дітей та молоді й зумовили необхідність синергії педагогічних зусиль освітніх закладів різних ланок у питаннях соціального виховання неповнолітніх.

У цей час розроблено і запроваджено цілий комплекс кардинально нових форм позашкільної роботи освіти з населенням різного віку: бібліотеки, книгозбірні, читальні, групові народні читання, наукові лекції, бесіди, вечірні школи, клуби для молоді, класи, курси, додаткові просвітні заняття для дорослих, дитячі захистки та гуртки тощо. Розповсюдження отримали масові форми просвітницької діяльності: освітні мандрівки та екскурсії до музеїв, народні гуляння, національні свята, концерти, урочистості, маніфестації, залучення до кінематографу, театру, хору, народного оркестру, відзначення пам'ятних дат тощо. У повоєнні роки важливим засобом культурного і повсякденного життя продовжували бути масові заходи, такі як свята та відзначення пам'ятних дат. Проте радянською владою було внесено корективи щодо визначення тематики цих дійств – вирішено зробити акцент на героїчній (військовій або трудовій) тематиці у відзначенні свят, прив'язавши їх до трудових звичаїв народу. Період післявоєнної відбудови відзначився кількісним та якісним зростанням бібліотек, збільшенням чисельності читачів, адже владою було визнано їх важливим засобом соціального виховання дітей зокрема, проведення культурно-виховної роботи та просвітницької діяльності з населенням взагалі. Інноваційними для того часу були методи агітації та пропаганди; метод друкованого слова (підготовка стінгазет, плакатів, статей, віршів), метод живого слова (усна газета, суди виступи), метод письмових завдань (написання творів, агітвіршів на задану тему), метод залучення до масових дійств (виступи, вечори, звіти, зустрічі); театральний (частушки, балаган, естрада, клоунада, побутова імпровізація,

художній вечір, масові постановки, масові дитячі агітаційні ігри); музичний (хори, оркестри, ансамблі, змагання колективів творчої самодіяльності);

образотворчий (розробка ескізів плакатів, транспарантів, декорацій).

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко В.Й., Телегуз І.О. Національна освіта і формування української модерної нації у 1921–1934 роках: європейські тенденції та радянські реалії. Навчальний посібник – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – 156 с.
2. Вовк Л. П. Громадсько-педагогічне сподвижництво в Україні (етапи і особливості). – К.: Пошуково-видавниче агентство, Видавничий центр “Просвіта”, 1998. – 179 с.
3. Григоренко В.Л. Інноваційні засоби розвитку соціальності дошкільників в інклюзивному освітньому просторі / В.Л. Григоренко, О. І. Рассказова, П. І. Рассказова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. соціальна педагогіка. – Київ, 2018, - С.25-33
4. ДАХО, ф.р. 5, оп.1, спр.92. – арк. 33-34
5. Калібовець С. М. Роль художньої самодіяльної творчості на формування національної самосвідомості населення Лівобережної України у 1943–1950 роках / С. М. Калібовець // Українознавство. – 2008. – №1. – С. 275–279
6. Кравченко О.О. Всеукраїнський Пролеткульт: освітньо-просвітницька та культуротворча діяльність (1917-1932 рр.) : моногр. / О.О. Кравченко. – Умань : Видавець «Сочинський М.М.», 2017. - 320 с.
7. Пеню В.В. Особливості змісту валеологічної освіти на південноукраїнських землях в міжвоєнний період (1918–
- 1939 рр.) / В. Пеню // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. - 2016. - Вип. 55. - С. 208-215. Режим доступу: library_files/psuh_pedagog_prob_l_silsk_shkolu/55/26.pdf
8. Політосвітні організації під час проти пасхальної кампанії // Червоний кордон. – 1928. – 10 квітня. – Ч. 43. – С. 6.
9. Про партійно-масову роботу в Сталінській і Харківській областях // Агітатор. – 1944. – № 5. – с. 35
10. Рольф М. Советские массовые праздники / М. Рольф; [пер. с нем. В.Т.Алтухова]. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН) : Фонд Первого Президента России Б.Н.Ельцина, 2009. – 439с.
11. Слободянюк П. Українська церква: Історія руїни і відродження. Наукове видання, присвячене 2000-літтю Різдва Христового / П. Слободянюк. – Хмельницький : Поділля, 2000. – 140 с.
12. Стихун Н. В. Розвиток професійної майстерності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів засобами театрального мистецтва (20 - 80-ті рр. ХХ ст.) [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Стихун Наталія Василівна ; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. - Рівне, 2017. - 310 с.
13. Титаренко О. Культурне життя на Донбасі у відбудовчий період (1943-1953 рр) дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Титаренко Олена Юріївна. 2017. 288 с.

REFERENCES

1. Borisenko V.I., Teleguz I. A. National education and formation of the Ukrainian modern nation in 1921-1934: European tendencies and Soviet realities. The manual - M.: NPU publishing house of M.P. Dragomanov, 2012. - 156 pages.
2. Vovk L. P. Public and pedagogical heroic conduct in Ukraine (stages and features). - M.: Search and publishing agency, Publishing center "Prosvita", 1998. - 179 pages.
3. Grigorenko V.L. Innovative development tools of sociality of preschool children in inclusive educational space / V.L. Grigorenko, O.I. Rasskazova, P.I. Rasskazova//the NPU Scientific magazine of Dragomanov. Series 11. Social work. social pedagogics. - Kiev, 2018, - Page 25-33.
4. State archive of Kharkiv Region, f.r. 5, op.1, case 92. - sheet 33-34.
5. Kalibovets S. M. Role of art amateur creativity on formation of national consciousness of the population of Left-bank Ukraine in 1943-1950 / S.M. Kalibovets//Ukrainian Studies. - 2008. - No. 1. - Page 275-279
6. Kravchenko O. O. All-Ukrainian Proletkult: educational and educational and cultural and creative activity (1917-1932): Monograph. / O.O. Kravchenko. - Uman: Publisher "the Sochinskiy M.M.", 2017. - 320 pages.
7. Penov V. V. Features of content of valeological education in southern lands during the interwar period (1918-1939) / V. Penov//Psychology and pedagogical problems of rural school. - 2016. - Release 55. - Page 208-215. Access mode: library_files/psuh_pedagog_prob_l_silsk_shkolu/55/26.pdf
8. The political educational organizations in time against an easter campaign/Red border. - 1928. - April 10. - Part 43. - Page 6.
9. About party and mass work in Stalin and Kharkiv regions//the Propagandist. - 1944. - No. 5. - page 35
10. Rolf M. Soviet mass holidays / M. Rolf; [The translation from the German V.T. Altukhov]. - M.: Russian political encyclopedia (RUSSPEN): Fund of the First President of Russia B.N. Yeltsin, 2009. - 439 pages.
11. Slobodyanyuk P. Ukrainian church. History of ruins and revival. The scientific publication devoted to the 2000 anniversary of Christmas / P Slobodyanyuk. - Khmelnytsky: Podolia, 2000. - 140 pages.
12. Stikhun N. V. Development of professional skill of teachers of general education in educational institutions by means of theater (20 - 80s of the 20th century) [Text]: thesis... candidate of pedagogical sciences: 13.00.01 / Stikhun Natalya Vasilyevna Rivne state humanities university. - Rivne, 2017. - 310 pages.
13. Titarenko E. Cultural life in Donbass during the recovery period (1943-1953) the Thesis... candidate of historical sciences: 07.00.01 / Titarenko Elena Yurevna. 2017. 288 pages.

Development of innovative forms and methods as the basis of synergy of preschool, school and extracurricular education in matters of social education of children in the 20's and 50's of the twentieth century in Ukraine

V. A. Klimchuk, L. V. Pakhomov, A. I. Rasskazova, P. I. Rasskazova

Abstract. The article presents the results of systematic review of innovative forms and methods as the basis for the synergy of pedagogical efforts of various educational institutions in the issues of institutionalized social education of minors. Among the innovative forms: educational societies, libraries, group popular readings, public lectures for youth clubs, children's shelters and mugs; educational trips, folk festivals, holidays, celebrations, manifestations, celebrating memorable dates. The methods of propaganda and propaganda were relevant for the social upbringing of children; methods of printed and living words, method of written assignments, method of attraction to mass actions; theatrical, musical, pictorial methods.

Keywords: innovations, innovative forms and methods, preschool, school and extra-curricular education, social education of children, educational societies, national holidays, agitation, propaganda, circles, travel, walking.